

„Trebuie să trăim altfel, ne obligă secolul...”

Fișă pentru un viitor erou dra-
matic și prilej pentru unele
însemnări despre un nou „ge-
neral-uman”

I

Maistrul țevar Eremia Săraru, contrar tuturor legilor firii, a fost în tinerețe bătrîn și a început să întinerească odată cu trecerea anilor. Pe diferitele șantiere pe care am avut prilejul să-l întîlnesc, ca îndeplinind un nou ritual etic și ca o dovadă a incredibilei și miraculoasei sale tinereți, l-am găsit figurînd pe toate panourile de onoare posibile, pomenit în toate dările de seamă și, mai ales, veșnic nemulțumit pentru că: „nu mai încape vorbă, e loc și de mai bine!” Iar în timpul ultimei noastre discuții — ca de obicei, în contradictoriu, și ca de obicei întreruptă tîrziu, spre miezul nopții — după ce am tras toate concluziile din faptul că „francezii și sovieticii nu doresc nici un nou Verdun și nici un nou Stalingrad”, „că viteze locomotivei cu aburi ne va compromite final, în fața celei de a doua viteze cosmice”, și că „Lucia Marinescu — apăruse pe atunci, în „Scinteia”, un material dezbătînd cazul ei — are și ea, totuși, o parte din vină”, maistrul Eremia Săraru m-a făcut părtaşul următoarelor trei mari confidențe: „Se schimbă lumea, tovarășe!”, „Trebuie să trăim altfel, ne obligă secolul...” și „Cinstea omului nu se mai poate măsura, azi, așa cum crezi d-ta!”

În sprijinul celor de mai sus, Eremia Săraru mi-a oferit următoarele argumente:

a) Pînă și pe nevastă-mea, n-o mai poți recunoaște!... Cam o dată pe săptămînă își face drum pe șantier, să vadă „cum stăm” și, vorba ei, să nu stăm; îi scrie lui frate-su, la țară, despre importanța electrificării și, printre altele, că „noi” am luat o primă de 1000 lei (în realitate de numai 800); mă pisează cu „povestea” unuia, Kárpáti, care grozav cică s-ar pricepe să lucreze cu tineretul (pentru că s-a apucat, de la o vreme, să citească și rubrica aia nouă, din ziare, „Omul și colectivitatea”); și se amestecă, rămîne între noi, în tot și în toate, ceva de speriat... Se schimbă lumea!

b) Distanțele nu mai înseamnă astăzi nimic (racheta trimisă în Pacific s-a deplasat cu 26.000 km pe oră), ultrasunetele le poți folosi unde vrei și unde nu vrei (descoperi pînă și peștele din adîncul adîncurilor, deși peste undiță nu trece nimic), iar acum montez un cazan la care țevăria, auzi d-ta, atinge 300 km lungime! De asta și discut uneori cu nevastă-mea: trebuie să deschidem ochii mari — nu-i pot spune de-a dreptul să-și ridice nivelul, se supără — și trebuie să trăim altfel! Ne obligă secolul!

c) Omul nu mai e azi cel de altădată. Lucrează în primul rînd, pentru el. Adică, nu-l fură nimeni și, dacă nu e măgar, n-are nici el nevoie să fure pe alții... De altfel, să fii cinstit, după mine, nu-i un merit, ci o datorie. Și prețuirea celor din jur se cumpără astăzi mai greu. Și cinstea omului se măsoară cu alt cîntar... Și ți-aș explica eu cu ce fel de cîntar, dar ai să-mi spui din nou că fac pe „politicu”...

În urmă cu numai două săptămîni, cînd Eremia Săraru, conștient de risc, s-a repezit să salveze, din cădere, un tînăr care-și pierduse echilibrul, undeva la cota 10 sau 12 — în orice caz la mare înălțime — și l-a salvat — dar cu ce preț? — era și el, Eremia Săraru, încă în floarea vîrstei și era tînăr, deși împlinise 60 de ani.

Despre Eremia Săraru n-am scris decât o singură dată și atunci, la cererea lui, schimbându-i numele și, din vina mea, nescriind, poate, despre el așa cum aș fi vrut și s-ar fi convenit.

Ideea povestirii („Ce mi-e mai drag“) se născuse dintr-un fel de respect (și un fel de simpatie spontană) pe care Eremia Săraru, îmbătrinit la ușa patroneilor, a început să-l nutrească destul de tîrziu, abia după Eliberare, față de unii oameni pe care, întîlnindu-i: „asta-i, tovarășe, îi simți dintr-o dată ce pot și ce vor, și-ți scoți pălăria“.

— Ai început s-o scoți cam des, nea Eremia — glumeau cîte unii.

— Dacă merită omu', o scot!

— Și cum îl deosebești, nea Eremia, pe cel care merită?

— Mă privește! (Și numai dacă cei din jur insistau, făcea concesia unui matur și competent: „Am eu semnele mele! Fiecare om trebuie să aibă semnele lui!“)

Și tocmai povestea acestui „mă privește“ și a acestor „semne“ ascunde, cred, secretul miraculoasei întineriri a celui ce a fost Eremia Săraru.

În urmă cu peste zece ani, maistrul țevărilor Eremia Săraru venea pe șantierul termocentralei „Ovidiu II“, exclusiv pentru bani. Îi spusese cineva că, dacă „tragi tare“ fie și numai primii doi-trei anișori, devii „belfer“, și, în general, „așa și pe dincolo“... Sensul figurat al cuvîntului „belfer“ — șantierism, azi dispărut — nu-l prea înțelegea, dar, oricît, dacă trebuia să tragi doi-trei ani, pentru ca să devii în general „așa și pe dincolo“ — șantierism existent și azi — rău n-avea ce să fie.

După vreo cîteva luni, Eremia Săraru s-a lămurit că la „Ovidiu“, ca pretutindeni, de altfel, cîștigi tot după muncă, dar pentru că muncea bine, nu cîștiga puțin. Nevasta, e drept, nu se prea împăca cu viața de șantier, și Eremia era pus oarecum între ciocan și nicovală. Pe de o parte, nevasta: „dacă nu-i rost să ajungi și tu «așa și pe dincolo», de ce ai mai venit și mai ales — profund feminin — de ce m-ai adus?“ Iar, pe de alta, ceilalți, adică „politicii“, care o țineau una și bună: „O asemenea termocentrală se construiește pentru prima oară în țară, nea Eremia. Să mor eu dacă mînt!“

S-a întimplat pe atunci ca una din pompele stației de epurare chimică, de care răspundea Eremia Săraru, să se defecteze grav tocmai la una din ultimele probe. Săraru, care de vreo cîteva săptămîni își tot ceruse transferul, s-a pomenit astfel din nou în biroul directorului. Se aștepta, dacă nu la sancțiuni, cel puțin la o muștrare serioasă... Directorul însă, comunist, trecut și răstrecut prin viață, nu-l întreba nimic: iar tăcerea, tăcerea aceea prelungită, mocnită, părea un fitil aprins care se apropia prin propria sa ardere de un butoi cu pulbere, care era Săraru.

— Acu' rămîn! Nu mai plec!

— Din cauza pompei? (Și pentru că tăcerea lui Eremia însemna aprobare.) Îmi pare rău... (Și directorului îi părea într-adevăr rău.) D-ta n-ai absolut nici o vină!

— Ba da. Cineva i-a blocat paletele. Și eu răspundeam... Acu' trebuie să rămîn!

— Te înșeli, nu trebuie! Nimeni nu te consideră vinovat. Am dat dispoziție să ți se aprobe transferul.

— (Atunci s-a produs și explozia.) Și dacă nu pot să plec? Dacă nu mai pot să plec? Dacă simt că nu pot...

— Țasta-i într-adevăr un motiv!

— (Neauzindu-l și pentru prima oară ieșindu-și din fire.) Sint și eu om, nu? Sint și eu om!

— Țasta e un motiv și mai serios

— Și știți de ce nu mai pot să plec?

— Pentru că noi, tovarășe Eremia — de ce să ne ascundem? — n-am avut niciodată averi, nici nume mari... Da' am avut prețuirea celor din jur... Adică, eu pe a d-tale, d-ta pe-a mea...

— Și mai e ceva...

— Mai e! N-a trebuit să roșim în fața nimănui!

— Și încă ceva...

— N-am fugit niciodată de greu. N-am fost lași, nu-i așa?

— Și cu pompa?

dintre ultimele —, avea să-i reproșeze novestei pentru prima oară cu toată „competența“:

— Trebuie să te apropii mai mult de viață... Ai o optică diformată!

— Eremia!

— Ce te superi? Optică diformată înseamnă că s-ar cuveni să citești și tu mai multe cărți, mai multe articole...

De altfel, sincer vorbind, însuși Eremia Săraru a început să citească mai cu tragere de inimă abia pe șantierul termocentralei de la Paroșeni. (S-a întâmplat ca în timpul unei excursii — mai în fiecare duminică, vara, se urca pe Parîng — să-i povestească cineva subiectul unui roman, pe atunci ultimă noutate: „De-partea de Moscova“. În următoarea săptămână îl și citise. Și tot de atunci — devenise una din expresiile lui favorite — de câte ori soseau lăzi cu echipament din U.R.S.S. se ducea la rampă să constate „ce ne-a mai trimis prietenul nostru, Batmanov“.)

Nu știu dacă s-ar cuveni sau nu adăugate și câteva rinduri despre rolul determinant al muncii de fiecare zi și al însușirii unui anumit ritm, din ce în ce mai intens, de activitate, al acelei discipline interioare care ne reglementează întregul fel de a fi și, în sfârșit, contribuția nenumăratelor întâmplări, de viață, așa-zis „mărunte“, care, luate fiecare în parte, pot părea adesea ne semnificative și care încep să însemne ceva, numai adunate în timp. Cert este, însă, că în transformarea lui Eremia Săraru, a existat — impropriu poate ca termen și bineînțeles nu în sens matematic — un anumit factor comun, determinant, despre care el singur s-a întâmplat să vorbească cu ocazia dării în funcțiune a primului grup de la Paroșeni.

Băieții din secție, pe atunci fără treabă, încercau să-l necăjească:

— Te cerem la tribună, nea Eremia! Să te audă poporul vorbind și să te vadă cum zici d-ta „că-ți scoți pălăria“.

— Eu mi-am scos pălăria o singură dată și în fața unui singur om!

— În fața unui singur om? Dar directorul de la „Ovidiu“ și Ailincii — cel ce a fost ales secretar în 1951 —, sau activistul — cel cu cantina și lemnele —, ori inginerul-șef de la Comănești... Sint toți unul și același?

Dar chiar în clipa când puneam întrebarea, și înainte de a o fi rostit chiar în întregime, înțelesesem prea bine că Eremia Săraru descoperise factorul comun, determinant, pe care, ca într-o operațiune matematică, îl scosese în fața unei uriașe paranteze, care însemna de fapt viața lui.

Eremia Săraru descoperise esența, tipicul, fenomenul caracteristic. Și așa cum se întâmplă uneori în știință cu marile descoperiri realizate simultan de diferiți cercetători, Eremia Săraru și, asemeni lui, milioane de oameni din diferite colțuri ale țării au descoperit aproape simultan: OMUL, MEMBRUL DE PARTID, COMUNISTUL.

Anii care au urmat, însă, mă obligă la unele completări la biografia lui Eremia Săraru, pe care, pentru a nu mai ocupa prea mult spațiu, mă voi mulțumi doar să le amintesc:

a) În 1956, la Borzești, fiul unui fost industriaș la care lucrase și Eremia cândva, dușman declarat al regimului nostru, ajuns — nu se știe cum — într-un post de oarecare răspundere, i-a oferit o mare sumă de bani pentru a nu-i denunța identitatea.

E emoționant răspunsul lui Eremia Săraru, prin laconismul și simplitatea lui: „Nu mă vînd!“

b) Aproximându-se de 60 de ani, și aflându-se că e puțin suferind, i s-a propus un regim de lucru redus: șase ore. A refuzat, pe motiv că nu pot exista pe șantier două feluri de disciplină.

c) La cererea de a fi primit candidat de partid, a anexat o autobiografie de peste 20 de pagini, pe care a verificat-o de zeci de ori, ca să nu se fi strecurat, din greșeală, fie și un singur cuvînt neadevărat.

d) În anul 1944, după cum mărturisea în această autobiografie, mai era convins „că fiecare doarme precum își așterne și că fiecare trebuie să-și vadă de așternutul lui. Și atât“.

În 1960, la sfîrșitul lui martie — și așa propune să se adauge acest lucru la biografia lui —, Eremia Săraru, conștient de risc, s-a repezit să salveze din cădere, cu prețul vieții, un „băiat“, „al lui“, pentru că toți care lucrau alături de el erau „băieții lui“.

Cineva încerca să mă convingă deunăzi că povestea adevărată a lui Eremia Săraru ar suscita o anumită dramatizare, moartea fiind prin definiție general-umană și tragic... artistică. Refuz să cred. Pe mine nu mă îndurerează o moarte oarecare, ci moartea comunistului Eremia Săraru, a omului care la 60 de ani, neștiind că face prin aceasta o foarte înaltă filozofie, mărturisea că se schimbă lumea, că trebuie să trăim altfel, pentru că ne obligă secolul și că cinstea omului nu se mai poate măsura cu vechile unități etice. Și mă emoționează moartea acestui om, pentru că ea înseamnă, în primul rând, dăruire. O dăruire eroică, în numele salvării unui om, și care îmi sporește încrederea în oameni; o dăruire care nu mai poate fi privită de nimeni ca o moarte obișnuită, o dispariție oarecare și, nici într-un caz, un sfârșit previzibil. Și mă cutremur la gândul că la 60 de ani împliniți, revoluționând legile firii — transformat prin pasiune și prin trăire intensă —, Eremia Săraru a murit în floarea vârstei, om tânăr.

Și dacă dragostea — și mai ales dragostea de viață —, moartea — și mai ales moartea eroică — au născut în toate timpurile eroi, și eroi dramatici, Eremia Săraru, cel care a început să întinerească odată cu trecerea anilor, care a trăit altfel și a murit pentru altceva, ar avea tot dreptul să refuze, prin intermediul celor care l-au cunoscut, „monumentul“ comun al „general-umanului“.

De neconceput pe coordonatele altei epoci, el, Eremia Săraru, pentru prima oară în istoria Sărarilor din care s-o fi trăgînd, eliberat de exploatare și încercînd să se elibereze și de amintirea ei, constatase că s-a schimbat lumea, lumea lui, pentru că el, în primul rînd, se schimbase.

Eremia Săraru devenise astfel unul dintre milioanele de eroi anonimi ai unui nou „general-uman“. Și dacă aceste modeste însemnări vor contribui vreodată la apariția unui erou dramatic care îi va purta numele, oare nu pentru acest nou „general-uman“ va continua să pledeze Eremia Săraru ?

Am fost de curînd pe șantierul termocentralei de la Brazi. Se montează într-adevăr cazane uriașe, cîntărind fiecare peste 2000 de tone, înalte cît blocurile de zece etaje și avînd, așa cum spunea Eremia Săraru, peste 300 km de țevărie, la un singur cazan. Cei care știu că acum nu mai lucrez pe șantiere, crezînd poate că mi-am uitat meseria, se cred obligați să-mi demonstreze că termocentrala va fi și cea mai modernă. Și pentru ca să nu rămîn cu nici o urmă de îndoială, îmi oferă chiar și unele date comparative, privind Parosenii, Sîn-Georgiul, Borzeștii. Fără să vreau, simt astfel că refac imaginar harta țării, o hartă nouă, în continuă înnoire. Și-l invidiez de pe acum pe cel care, străbătînd sat după sat, oraș după oraș, urmărind cu fidelitate traseul centurii de înaltă tensiune, va izbuti să cuprîndă într-un amplu poem dramatic, această emoționantă încheștare între om și natură, și care a însemnat, de fapt, primul nostru plan de electrificare. Un poem dramatic în care moartea unui om ca Eremia Săraru ar fi, poate, un simplu episod, cu un conflict cu totul neobișnuit, pentru că încheștarea dintre „azi“ și „ieri“, dintre „este“ și „a fost“, nu reprezintă nici ea o încheștare obișnuită, ci un pas pe drumul construirii unei noi societăți, un pas care ne apropie de „miine“, care concretizează viitorul „va fi“.

Iar ca un fel de motto al acestui poem dramatic despre electrificare, s-ar cuveni scris că miilor și zecilor de mii de noi kilowați instalați în toți acești ani, le-au corespuns mii și zeci de mii de oameni educați și crescuți de partid. Un proces, la rîndul lui pledînd pentru același general-uman, depășind emoționalul unei nașteri, întrunind în complexitatea sa, toate bucuriile și durerile facerii.

Eremia Săraru vorbea de apariția unui nou etalon al demnității umane. Îi venea poate greu să-l definească, dar îl intuia, ca fiind de fapt dragostea și lupta pentru marea cauză a milioanele de Eremia Săraru. Și atunci cînd, pentru a fi primit în partid, începuse să studieze statutul P.M.R., Eremia Săraru a descoperit, spre surpriza lui, că încă din acel îndepărtat 1950, de la prima sa discuție cu directorul de la „Ovidiu II“, toți comuniștii pe care i-a întîlnit, l-au pregătit de fapt, zi de zi, pentru a răspunde cum se cuvine la marele capitol : îndatoriri.

Și descoperind în partinitate noul etalon al demnității umane, Eremia Săraru mărturisea, cu firescul și simplitatea marilor adevăruri, că pe parcursul unei întregi vieți, a respectat și iubit un singur om, același om, Omul care năzuiește spre acel emoționant și imposibil de banalizat prin repetare : „de la fiecare după capacitatea sa, fiecărui după nevoile sale“. Demonstrînd acest lucru, eroul înfățișîndu-l pe Eremia Săraru ar justifica pe plan literar, dramatic, accepția majoră de erou pozitiv, comunist.